

A. PALAZZO, «ATTI GRATUITI E DONAZIONI», *A TRATTATO DI DIRITTO CIVILE* (DIRETTO DÓNA R. SACCO), TORINO, UTET, 2000, 601 PÀGINES

I. Amb la publicació de diverses obres generals sobre aquestes matèries, el professor Antonio Palazzo, catedràtic de Dret Privat de la Universitat dels Estudis de Perusa, s'ha convertit en el màxim expositor italià actual de les qüestions que es refereixen a la transmissió gratuïta de béns o posicions jurídiques patrimonials actives —o, més àmpliament, avantatjoses— tant *inter vivos* com *mortis causa*. En efecte, després de diversos llibres que tracten aspectes monogràfics propis d'aquestes qüestions, com els seus llibres *La filiazione fuori del matrimonio* (Milà, 1965) i *Autonomia contrattuale i successioni anomale* (Nàpols, 1982) i altres treballs menors —així, el suggeridor escrit «Attribuzioni patrimoniali tra vivi i assetti successori per la trasmissione della ricchezza familiare», en el volum col·lectiu *La trasmissione familiare della ricchezza* (Pàdua, 1995)—, el professor Palazzo ha publicat en pocs anys, a més de la que es comenta, en altres conegudes col·leccions que constitueixen grans exposicions sistemàtiques de dret civil, importants obres: *Li successioni* (2 v.), a la col·lecció «Trattato Giudica-Zatti» (Milà, 1996, 1.147 p.), i *Li donazioni* (art. 769-809), 2a ed., a la col·lecció «Comentari Schlesinger» (Milà, 2000, 741 p.). Aquest conjunt d'obres, a les quals s'afegeixen altres llibres i contribucions monogràfiques, bastarien per si soles per a acreditar el professor Palazzo, que desenvolupa, a més, una intensa tasca docent a la seva universitat de l'Úmbria, com un dels civilistes italians en aquest moment més reconeguts i prestigiosos.

Per aquesta mateixa raó de prestigi científic i per l'específic valor de la seva obra sobre actes gratuïts i donacions, aparegut en el tractat dirigit per Sacco,

ben conegut pel seu rigor i la seva categoria, es publica, encara que amb un cert retard, aquesta recensió de l'extensa monografia del professor Palazzo, que, per cert, ja va ser objecte de presentació fa uns mesos a la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona.

II. De l'àmplia monografia que aquí es recensiona pot dir-se, d'entrada, que, com el seu propi títol indica, supera àmpliament el tractament de la donació. La primera part es dedica a l'estudi, particularment difícil, tal com se sap, dels actes gratuïts en general. S'hi examinen —excloses, naturalment, les donacions, a l'examen detallat de les quals es dedica la major part del llibre— els negocis gratuïts típics, com ara el transport gratuït, el dipòsit que també ho sigui, la comodat, el mutu gratuït o els contractes de finançament dels bancs dits *ètics* —ja existents en diversos dels països econòmicament més importants—, que, inspirats en la idea de la solidaritat i sobre la base d'aportacions gratuïtes o de dipòsits de diners sense interès o amb interès molt baix determinat pel client, fan préstecs també amb un interès molt inferior al vigent en el mercat. Però, al costat d'aquests negocis gratuïts típics, s'examinen també els que l'autor denomina, recuperant una brillant tradició, *sine causa praeterita*, nom sota la rúbrica del qual s'estudien les prestacions de cortesia i, com a espècies d'aquestes, les prestacions de solidaritat no obligatòria —de mera cortesia, d'ordre eticoreligiós o de caràcter que l'autor anomena *superètic*—, les prestacions gratuïtes relatives a òrgans humans, les prestacions fetes per persones que participen en organitzacions de voluntariat, les prestacions del soci voluntari de les cooperatives socials regulades legalment a Itàlia el 1990 amb finalitats de solidaritat social i les prestacions de les fundacions bancàries —de les quals l'autor del llibre en estudi és un experimentat coneixedor i un conegut estudiós— com a prestacions de solidaritat obligatòria.

Aquesta primera part del llibre, l'interès real de la qual s'evidencia amb el sol enunciat descriptiu del seu contingut, inclou també un capítol, no menys nou per la seva temàtica que els que s'acaben de referir, dedicat als negocis indirectes de canvi en els quals la gratuïtat opera de manera instrumental, com en el cas, per exemple, de les atribucions gratuïtes fetes entre societats filials o enllaçades, de la transferència d'una secció o un ram d'activitat empresarial d'una societat a preu zero, dels supòsits d'intercanvis transaccionals també a preu zero o del reconeixement de vicis de la cosa venuda amb promesa d'eliminar-los, en la mesura que és interpretat per la jurisprudència com a promesa gratuïta atípica, sense oblidar les denominades *lettres de patronage* i, d'aquestes, les anomenades *garanties gratuïtes*.

Pel variat contingut dels diversos apartats indicats d'aquesta primera part del llibre de Palazzo, tots tractats amb suficient i sovint àmplia extensió, és fàcil

apreciar tant l'interès com la perfecció qualitativa de la construcció dogmàtica que, sobre la seva base, proposa l'autor respecte de la categoria general dels actes gratuïts, així com, en funció de les figures englobables en aquesta que examina, la virtualitat que aconsegueix imprimir a la seva atenta consideració, situada en una perspectiva, dogmàtica i metodològica, d'exquisida factura científica. Bé pot dir-se, referent a això, que aquesta primera part del llibre recensionat obre, sens dubte, vies noves a la consideració del significat de la gratuïtat sobre bases molt més ambicioses —ahora que ben ancorades en la variada i fluent realitat socioeconòmica i fins i tot vital— que aquelles a les quals fins ara els civilistes estàvem acostumats. M'atreveixo a dir, per això, que aquesta primera part de l'obra sistemàtica comentada ja constitueix, per si sola, una interessantíssima i innovadora monografia.

III. La segona part del llibre del professor Palazzo, dedicada específicament a les donacions, es desenvolupa, com és natural, sobre traços sistemàtics més tradicionals, en bona part predisposats pel dret positiu mateix. Beneficia aquesta part, tanmateix, la particularitat que l'anàlisi minuciosa a la qual se sotmeten totes les qüestions que afecten les donacions fa que en el seu esquema es refereixin —amb solucions, naturalment, no sempre coincidents o paral·leles— multitud de supòsits i figures negocials, cosa que dota l'obra d'una riquesa temàtica difícilment superable.

El tractament de la donació s'inicia amb l'estudi de l'anomenada *donació pura*, presentada en principi en els seus aspectes habituals —concepte d'*esperit de liberalitat*, qüestions de forma, etc.—, però amb moltes qüestions sobre els confins actuals, de vegades imprecisos, entre l'esmentat tipus més simple o normal de donació i els altres tipus d'aquesta o categories afins, examinats, amb tota parsimònia i amb sostinguda atenció, tenint en compte la dogmàtica doctrinal i la praxi jurisprudencial. Tot això confereix a aquest amplíssim apartat del llibre, en els detalls del qual no és possible entrar aquí, un valor, també ara de caràcter fonamentalment metodològic i sistemàtic, veritablement modèlic.

El mateix es pot dir de l'extens apartat dedicat a les que l'autor denomina *donacions motivades*, per fer referència a la donació remuneratòria, a l'obnupcial, a la modal i a les que es fan amb reserva de la facultat de disposar, amb reserva d'usdefruit o amb altres modalitats, com l'aposiició de diferents substitucions. Totes les qüestions que aquests variats supòsits de donació susciten són examinats amb gran amplitud i, sobretot, amb gran profunditat, tenint sempre en compte, amb valuoses aportacions crítiques, tant les contribucions doctrinals com les aportacions de la jurisprudència. Si en altres apartats de l'obra es destaca de manera excel·lent la sensibilitat de l'autor per a contrastar l'ordenació amb les

realitats emergents de la societat, en aquest es mostra de manera excel·lent, com en la resta de l'obra però potser de manera més pronunciada, la profunda cultura jurídica —que no pot estar sinó acompanyada de cultura filosòfica, històrica i fins i tot literària— del professor Antonio Palazzo.

A continuació s'estudien en l'obra, amb l'amplitud i el rigor acostumats, les donacions indirectes. L'autor confronta amb aquesta categoria, de tan difícil apreciació en si mateixa i per si sola, figures com la renda vitalícia dinerària, la renda vitalícia no dinerària, el contracte a favor d'un tercer, el mandat irrevocable, la posada de béns a nom d'un altre o la dotació d'una fundació. D'aquest apartat voldria destacar la relació que l'autor estableix entre la donació indirecta i l'anomenat *negoci trans mortem* —figura magistralment estudiada per l'autor en el seu tractat *Li successioni*, ja esmentat, p. 68 a 102—, com passa en el contracte d'assegurança sobre la vida d'una persona a favor de tercer, els contractes de dipòsit bancari amb reintegrament que ha de realitzar, després de la mort del dipositant, una persona determinada —que s'examinen críticament—, les donacions *trans mortem* per a la manutenció del cònjuge separat o divorciat, etc. Tampoc s'oblida en aquest apartat d'atendre les concomitàncies que podrien establir-se entre les donacions indirectes i la disciplina societària, o entre aquelles i la figura —per cert, molt estudiada i, pel que sembla, bastant practicada a Itàlia— del *trust*.

El llibre es conclou —si pot dir-se així amb propietat, ja que a la primera de les qüestions ara assenyalades es dedica gairebé un centenar de pàgines— amb les consideracions següents: els subjectes de la donació, la revocació de les donacions, la responsabilitat del donant i la confirmació de les donacions nul·les. Totes aquestes qüestions, sobretot les que afecten els ja al·ludits aspectes subjectius de la donació, són tractades amb la mestria que és habitual en l'autor de l'obra comentada.

IV. Això exposat anteriorment en aquest breu apunt té, forçosament, un sentit fonamentalment expositiu, pel que fa sobretot al caràcter sistemàtic de l'obra examinada, però potser aconseguirà també donar completa notícia d'un llibre exemplar que, per la seva alta qualitat científica, és de lectura recomanable per a tot civilista. El relat fet del seu contingut denota amb claredat que en l'obra no es deixa d'atendre cap de les qüestions que tradicionalment es refereixen a la figura de la donació, però també que és un llibre de gran valor científic i atent, alhora, a les noves situacions que contínuament planteja la realitat social, en l'intent d'incardinar-les en el sistema de l'ordenació i d'adaptar els nous problemes a la dogmàtica històricament decantada en relació amb aquest. Al meu entendre, es tracta, en definitiva, d'un llibre alhora clàssic i nou, dogmàtic i crític, doctrinari i —sobretot per la seva contínua atenció a les

orientacions jurisprudencials— pràctic. Ha de ser, sens dubte, per això, un instrument tan útil com profitós per als estudiosos del dret i per als qui operen amb les normes d'aquest.

Estic segur que la ciència i la laboriositat envejables del professor Antonio Palazzo ens continuaran oferint estudis tan aconseguits com els que fins a aquest moment ha publicat, dels quals el que aquí i ara es comenta és, encara que molt excel·lent, un més dins de la seva impressionant producció científica.

Agustín Luna Serrano
Catedràtic de Dret Civil
Universitat de Barcelona